

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.341

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-10>**Гринько Т. В.**доктор економічних наук, професор,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7882-4523>**Гвініашвілі Т. З.**кандидат економічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7961-2549>**Морока Д. М.**

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Grynko Tatyana, Hviniashvili Tetiana, Moroka Dmytro
Oles Honchar Dnipro National University

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В СУЧАСНИХ МІНЛИВИХ УМОВАХ

У статті обговорюється особливості інноваційного розвитку підприємницьких структур в сучасних умовах мінливого середовища. Проведено аналіз факторів та чинників, що забезпечують інноваційний розвиток країни у довгостроковій перспективі під впливом нестабільного мікро- та макросередовища. Проаналізовано динаміку показників інноваційного розвитку вітчизняних підприємницьких структур. Запропоновано схему інноваційного партнерства, яка забезпечувала б ефективне функціонування національної інноваційної системи. Розроблено структурно-логічну модель системи управління інноваційним розвитком підприємницьких структур, яка забезпечує безперервну цілеспрямовану інноваційну діяльність та має циклічну форму функціонування. В робота також окреслено перспективи інноваційного розвитку вітчизняних підприємницьких структур.

Ключові слова: інноваційний розвиток, підприємницькі структури, управління інноваційним розвитком, інноваційне партнерство, цифрова економіка.

FEATURES AND PRIORITIES OF ENTREPRENEURIAL STRUCTURES' INNOVATIVE DEVELOPMENT IN MODERN CHANGING CONDITIONS

The article discusses the features of innovative development of business structures in modern changing environment. After all, the transformational effects of the introduction of information and telecommunications technologies, which extend to all areas of socio-economic activity, necessitate a radical revision of the principles of management of innovative development of the national economy. Entrepreneurs who focus on the latest products and services, continuous and stable implementation of technologies, product renewal policies, organization of production in order to strengthen their competitiveness in the market in the selected segment, must set appropriate priorities for innovation and development. According to the results of the analysis of the main indicators of innovative development of domestic business structures, it is determined that the implementation and development of innovations in the enterprise is directly proportional to the invested funds, stable target revenues and well-formed strategy. The article considers and analyzes the main state tools to support and stimulate innovation of domestic business structures. Based on the results of the study of the peculiarities of the functioning of the national innovation system and mechanisms of knowledge transfer, the article presents the scheme of innovation partnership, which would ensure the effective functioning of the national innovation system. In addition, the article proposes a structural and logical model of the management system of innovative development of business structures, which provides support for continuous targeted innovation, has a cyclical form of operation and takes into account at all stages mechanisms of control, adjustment, adjustment of innovation processes using both internal and external innovation resources. The prospects of innovative development of domestic business structures are outlined in this work too.

Keywords: innovative development, business organizations, management of innovative development, innovative partnership, digital economy.

JEL classification: D20, O20, O31

Постановка проблеми. Однією з найважливіших світових тенденцій ХХІ ст. є структурна трансформація глобальної економіки, пов'язана з глибокою інтеграцією інформаційно-телекомунікаційних (цифрових) технологій у реальні економічні процеси. Трансформа-

ційні ефекти від запровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, які поширюються на всі сфери соціально-економічної діяльності, зумовлюють необхідність кардинального перегляду принципів управління інноваційним розвитком національної еко-

номіки. Цифрова економіка – це один із головних трендів останнього десятиліття, зародження якого можна пов'язати з широким розповсюдженням інтернету у світі в середині 1990-х років, яке лише посилюється з кожним роком (таблиця 1).

Вже до кінця 2000-х років, з початком широкого проникнення в суспільстві смартфонів та мобільного інтернету, цифрова економіка почала переживати бурхливе зростання [5].

За останній час, ми з вами стали свідками важливих історичних досягнень, коливань та змін у секторі економіки, політики, соціальної сфери та багато іншого. Минулі роки дали в результаті різкі зміни у співвідношенні факторів економічного зростання та розвитку в промислово розвинених країнах світу. На перший план сьогодні виходять фактори та чинники, які забезпечують інноваційний розвиток країни у довгостроковій перспективі під впливом нестабільного мікро- та макросередовища. Суб'єкти підприємницької діяльності, які орієнтуються на новітню продукцію та послуги, безперервне та стабільне впровадження технологій, політику оновлення продукції, організацію виробництва з метою посилення своєї конкуренто-

спроможності на ринку в обраному сегменті, повинні встановити для себе відповідні пріоритети для впровадження та розвитку інновацій.

В умовах сталого економічного розвитку (8 ціль серед усіх глобальних цілей сталого розвитку ООН) лише цілеспрямоване створення інноваційного потенціалу та ефективне його використання є основою економічного зростання підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах. Це певна здатність до інновацій на основі нових знань та отриманої інформації від підприємницької діяльності, збільшення інтелектуального капіталу та збільшення ринкової вартості компанії як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [8]. На основі інформації Державної служби статистики України (рис. 1), можна стверджувати, що за останній час динаміка впровадження інновацій підприємницькими структурами промислової сфери досить нестабільна. В першу чергу, такий результат пояснюється витратами на інновації. Взаємозв'язок між ними досить простий: чим більші витрати підприємств на інноваційний розвиток – тим він більший на відміну від інших показників. Розглянемо більш детально динаміку загального обсягу

Таблиця 1

Чисельність користувачів мережі Інтернет у 2020 році [4]

Країна	Населення, чол.	Частка всього населення Землі, %	Кількість інтернет-користувачів, чол.	Частка "розповсюдження" інтернету (% від населення)	Частка від загальної кількості інтернет-користувачів, %
Африка	1340598447	17,2	631940772	47,1	12,8
Азія	4294516659	55,1	2555636255	59,5	51,8
Європа	834995197	10,7	727848547	87,2	14,8
Латинська Америка	654287232	8,4	467817332	71,5	9,5
Схід	260991690	3,3	184856813	70,8	3,7
Північна Америка	368869647	4,7	332908868	90,3	6,8
Австралія	42690838	0,5	28917600	67,7	0,6
Всього	7796949710	100	4929926187	63,2	100

Рис. 1. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах за період 2010–2020 рр., % [3]

витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємницьких структур (рис. 2).

Таким чином, виходячи з даних статистики, бачимо, що найбільші суми спостерігаються за статтею «придбання машин обладнання та програмного забезпечення», що говорить про те, що менеджмент суб'єктів підприємницької діяльності роблять акцент на зміні устаткування зі старого на більш нове та сучасне з метою отримання необхідних умов для збільшення ефективності господарської діяльності та максимізації прибутку у довгостроковій перспективі. Отже, впровадження та розвиток інновацій на підприємстві прямо пропорційно залежить від інвестованих коштів, стабільних цільових надходжень та правильно сформованої стратегії. Враховуючи вищезазначене, актуальність проблем управління інноваційним розвитком підприємницьких структур України в сучасних мінливих умовах не підлягає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні положення про зміст, джерела та механізми інноваційного розвитку підприємницьких структур відображені у роботах вітчизняних та зарубіжних учених. Серед вчених, що займаються дослідженням питань інноваційної діяльності, слід відмітити таких науковців: В. Геєць, Є. Лібанова, А. Єріна, Н. Бондарчук, А. Князевич, О. Крайчук, С. Ілляшенко та ін. Серед наукових праць щодо глобальних трендів інноваційного розвитку підприємництва малого бізнесу в умовах цифрової економіки слід відзначити роботи: І. Гонтаревої, В. Вострякової, В. Лаврененко, Г. Махової, Л. Петренко, І. Репіної, М. Сагайдака, Г. Швиданенко та ін. Інноваційні процеси, що відбуваються в національній економіці, а також проблеми інноваційного розвитку вітчизняних підприємниць-

ких структур знайшли своє відображення в працях: О. Амоші, Н. Побережної, С. Войтко, О. Гавриша, Т. Грицько, В. Дергачової, М. Згуровського, В. Россохи, В. Стадник, С. Солнцева, В. Соловйова, Д. Стеценка, В. Філіппова, Д. Черваньова, Й. Шумпетера, П. Друкера та багатьох ін. Проте, зважаючи на постійний розвиток наукового-технічного прогресу та мінливість зовнішнього середовища, питання інноваційного розвитку підприємницьких структур вимагають постійного дослідження та удосконалення підходів до активізації їх інноваційної діяльності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є удосконалення теоретичних положень та розробка методичних підходів до управління інноваційним розвитком підприємницьких структур України в сучасних мінливих умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна інноваційна система сприяє формуванню системи взаємовідносин між державою, наукою та бізнесом. У той же час, необхідно формування потреб в інноваційному розвитку, які б у свою чергу сприяли стимулюванню розвитку наукової діяльності. Підтримка та стимулювання інноваційної діяльності державою може здійснюватися такими інструментами [2]:

- формування та удосконалення законодавчої та нормативної бази регулювання інноваційної діяльності;
- пряме фінансування з бюджету інноваційних проектів та програм;
- здійснення державних закупівель наукомісткої інноваційної продукції та техніки з метою впровадження та розповсюдження;
- створення інноваційної інфраструктури, зокрема, з метою сприяння розвитку малого (середнього) інноваційного підприємництва;

Рис. 2. Динаміка загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності промислових підприємств за період 2010–2018 рр., млн грн [3]

– створення пільгових умов для залучення вітчизняних та зарубіжних інвесторів, що також сприятиме інноваційному розвитку.

Найскладнішим для розуміння та мало дослідженою ланкою національної інноваційної системи є механізми передачі знань для подальшої їхньої комерціалізації. На сьогодні застосовують, зазвичай, такі механізми передачі знань [11]:

- передача інтелектуальної власності;
- широке впровадження сучасних технологій;
- широке застосування явних та неявних знань;
- активна роль освіти.

Виходячи із зазначеного, можна представити схему інноваційного партнерства, яка забезпечувала б ефективне функціонування національної інноваційної системи (рис. 3).

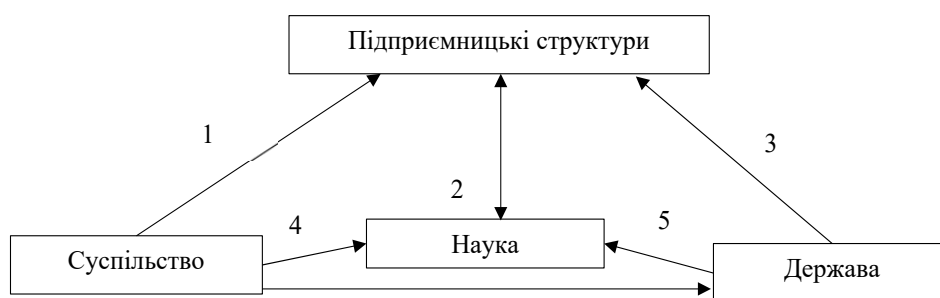
Загальний механізм впровадження та розвитку інноваційної діяльності підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах повинен включати державну підтримку важливих наукових досліджень, стимулювання інноваційного підприємництва та підтримку бізнесу під впливом нестабільної мікро- та макроситуації загалом [9]. Прагнення отримати додатковий прибуток і надлишки від підприємницької діяльності призводить до зниження виробничих витрат, тобто зміни умов виробництва, інструментів і ресурсів. В деяких випадках таке бажання є ціною якості продукції та послуг, яка стає дедалі нижчою, що дає певний результат у вигляді дисбалансу між попитом та пропозицією. Все це говорить про те, що кожна компанія, залежно від свого потенціалу та становища на ринку в обраному сегменті, прагне розвиватися на такій інноваційній основі, щоб підвищити свою конкурентоспроможність та зайняти міцні позиції на ринку. Для цього компанії необхідно сформувати інноваційні пріоритети, які включають впровадження нових технологій, продуктів та моделей на основі стратегічних цілей під впливом зовнішніх факторів, що включають: обґрунтування, розробку та впровадження інноваційних планів і програм, пріоритетизацію та розрахунок економічної ефективності інновацій; моніторинг, корегування на стадії розробки, тестування, впровадження нововведень у

виробництво; розробку інструментів маркування концепції інноваційного мислення співробітників з урахуванням проектів інноваційного розвитку, відкритості для компанії; розробку та реалізацію концепції інноваційної політики, координацію інноваційної діяльності у всіх структурних підрозділах компанії; забезпечення інновацій фінансовими, людськими, матеріально-технічними ресурсами, створення економічних умов просування інновацій, просування інноваційних ініціатив, формування груп ініціатив комплексного вирішення завдань інноваційного планування.

Для реалізації даної діяльності потрібна певна система і логіка дій менеджменту підприємства. Сама ідея пропонує певні цілі, напрямки та принципи. У більшості випадків впровадження інновацій на підприємстві мають свої особливості, пов'язані з логікою та організацією всього інноваційного процесу в сучасних мінливих умовах. Сфери інноваційної цінності створюються на основі продуманих прогнозів інновацій, цінностей розвитку компанії та акумуляція фінансових та трудових ресурсів [1].

Таким чином, до особливостей інноваційного розвитку організації можна віднести: цілі та напрямки інноваційної політики підприємства, а їх збереження – забезпечення безперервності та змістовності всього інноваційного процесу. Необхідно зазначити, що підприємство має бути «інноваційно-орієнтованим», тобто дотримуватися цілей інноваційної діяльності у певній перспективі для задоволення першочергових потреб споживачів. Другим принципом має бути комплексність всього інноваційного процесу на підприємстві, що включає координацію діяльності, ресурсів, структурні зміни для реалізації та впровадження інноваційних планів під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Інноваційний розвиток підприємства зводиться до певної ієрархії процесів на підприємстві, а саме дослідження, розробки, тестування, інноваційне виробництво, управління продажами, роботи з клієнтами тощо [6].

Важливими є етапи інноваційного процесу, їх динаміка, розподіл ресурсів, що забезпечують виконання робіт з певних напрямків в найкоротший термін з мак-

- 1 – інноваційні потреби суспільства;
- 2 – замовлення на інновації;
- 3 – інноваційні закони та клімат, державна підтримка, державне замовлення;
- 4 – суспільне визнання інноваційних результатів,
- 5 – громадський контроль, участь в інноваціях;
- 6 – створення сприятливого клімату, що сприяє підвищенню купівельного попиту на інновації

Рис. 3. Схема інноваційного партнерства

симальною ефективністю. В загальному вигляді такі дії постають як інноваційна стратегія під впливом нестабільного мікро- та макросередовища. Для реалізації інноваційної стратегії необхідно створити необхідні та достатні умови об'єктивного управління інноваційними процесами в організації. Таким чином, це підвищить конкурентоспроможність продукції суб'єкта підприємницької діяльності на ринку, яка вироблятиметься на інноваційній основі та рентабельність самого підприємства в порівнянні з конкурентами. Система управління інноваційним розвитком, що підтримує безперервну цілеспрямовану інноваційну діяльність, має циклічну форму функціонування. Спираючись на оцінку рівня досягнення цілей інноваційної діяльності та моніторинг цілісності системи інноваційного розвитку, система повинна мати здатність підключати на будь-якому з етапів механізми контролю, корегування, налаштування інноваційних процесів з використанням як внутрішніх, так і зовнішніх інноваційних ресурсів (рис. 4).

Наявність взаємозв'язку між компонентами підприємства, як соціально-технічної системи та наявність

взаємозв'язку та взаємодоповнюваності нових практик у кожній підсистемі підприємства дозволяє стверджувати, що потреби інноваційного розвитку підприємницьких структур в умовах широкого розповсюдження нових технологій та системної модернізації, як цілі та засоби інноваційного розвитку, для забезпечення сталого зростання продуктивності потребує гармонійної організаційної інновації.

Організаційне забезпечення інноваційного розвитку підприємницьких структур поєднує традиційні підходи до організації діяльності: методи організації та управління виробництва та реалізації продукції, а також організаційні інновації. Організаційне забезпечення інноваційного розвитку виконує функції освіти та підтримки ефективного організаційного середовища інноваційної діяльності.

Зміст організаційного забезпечення інноваційного розвитку включає формування зовнішніх та внутрішніх структурно-функціональних зв'язків підприємства, що відповідають його стратегії розвитку та змінам зовнішнього середовища. Реалізації його функцій

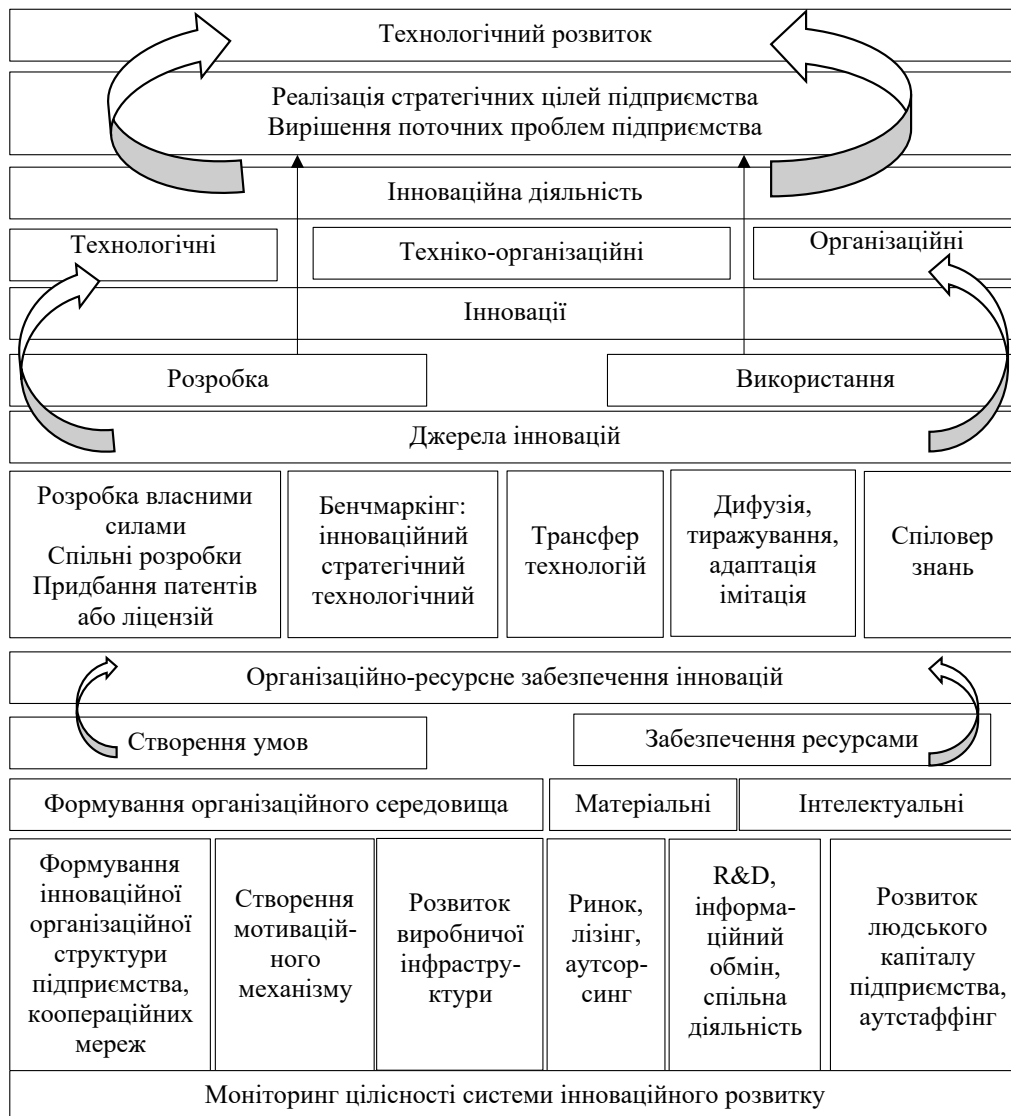

Рис. 4. Структурно-логічна модель системи управління інноваційним розвитком підприємницьких структур

сприяють управлінські механізми, що контролюють необхідність та забезпечують створення та реалізацію організаційних інновацій [7].

Відповідно до логіки управління система забезпечення інноваційного розвитку має циклічний характер: процес забезпечення починається і завершується контролем стану системи для отримання сигналу про необхідність управлінського втручання на початку циклу – ідентифікація проблеми, отримання сигналу про досягнення мети управління або необхідність подальшого застосування корекційних дій наприкінці циклу.

Серед сучасних факторів впровадження інновацій на підприємствах України є вплив імпорту, ринковий попит, розвиток виробничих потужностей, зміна власників, специфічна боротьба та вплив споживачів, вплив пандемії коронавірусу. Безсумнівно, сучасному підприємству необхідно знайти свою нішу на певному ринку, адаптуватися до ринкових умов та технологічних факторів в сучасних мінливих умовах.

Безперечно, головною метою ефективної стратегії інноваційного розвитку підприємницьких структур є повне або часткове усунення слабких місць, які заважають успішній діяльності підприємства та не дають можливості у повній мірі використовувати свої потенційні можливості. Слід зазначити, що він ґрунтується на виявленні та використанні факторів, які впливають на ефективне функціонування компанії загалом, що сприяє створенню конкурентних переваг [10]. Отже, стратегія інноваційного розвитку має бути орієнтована не стільки на більш ефективне використання існуючих можливостей та наявних ресурсів, як на виявлення та розвиток можливостей і характеристик, які будуть визначати майбутній успіх компанії при впливі нестабільного мікро- та макросередовища.

Якщо розглядати перспективи інноваційного розвитку підприємств України, то також слід враховувати передумови розвитку економіки та суспільства нашої країни загалом. По-перше, вони включають в себе

глобалізацію. Так, за останні роки ми спостерігаємо активну інтеграцію України до складу ЄС, впровадження нових економічних норм та стандартів, вплив пандемії коронавірусу на економічне та соціальне життя кожної країни, включаючи Україну. По-друге, сталий економічний розвиток, який активно підтримується владою країни та організаціями, які роблять свій внесок у цьому напрямку. По-третє, технологічний процес. Зрозуміло, що при низькому рівні технологічного устаткування – інноваційний розвиток майже неможливий. Тому, даний сегмент передумов є необхідним для впровадження інших вищезазначених деталей. І останньою передумовою є демографічні зміни. Для України це є як ніколи актуально. Так, на Україні спостерігається зменшення кількості працездатного населення, що негативно впливає на розвиток підприємницьких структур. Усі із вищезазначених передумов вимагають розробки та впровадження стратегії інноваційного розвитку України в умовах сучасних глобалізаційних викликів. Така стратегія активно впливає на діяльність підприємницьких структур, ефективність їх діяльності та інноваційний розвиток в сучасних мінливих умовах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, висока конкурентна динаміка сучасної економіки актуалізує питання інноваційного розвитку підприємницьких структур в контексті пошуку джерел конкурентних переваг. Інновації створюють нові можливості створення нових цінностей. Таким чином, за результатами проведеного дослідження, можна стверджувати, що особливості та пріоритети інноваційного розвитку підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах зосереджені на правильних та обґрунтованих діях менеджменту компаній на ринку, головною ціллю яких є підвищення економічного та технологічного розвитку підприємств задля підвищення конкурентоспроможності та максимізації прибутку у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Гвініашвілі Т.З., Гринько Т.В. Науково-методичне забезпечення управління ризиками інноваційної діяльності на промислових підприємствах. *Економіка та підприємництво* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2017. № 39. С. 267–278.
2. Гринько Т.В., Козік В.А. Проблеми управління інноваційним розвитком промислових підприємств в Україні. *Економічний простір* : Збірник наукових праць, 2019. № 142. С. 148–158.
3. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.09.2021).
4. Звіт Internet World Stats. URL: <https://www.internetworldstats.com> (дата звернення: 10.08.2021).
5. Лавренко В., Махова Г., Вострякова В. Development of the enterprise's innovative potential on the basis of resource theory. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Вип. 3.38. С. 397–408.
6. Пухальська Н.О., Гончаренко Л.М. Сучасний стан інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 20. С. 113–118.
7. Сагайдак М.П., Хмелевський М.О., Теплюк М.А. Сучасні тенденції та можливості для сталого інноваційного розвитку економіки України в контексті індустрії 4.0. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 5. С. 139–143.
8. Теплюк М.А., Швиданенко Г.О. Сучасні тренди розвитку інноваційного підприємництва. *Економіка та держава*. 2018. № 5. С. 89–92.
9. Grynko T., Gviniashvili T. Organisational and economic mechanism of business entities' innovative development management. *Економічний часопис-XXI*. 2017. № 165 (5–6). С. 80–83.
10. Grynko T., Shevchenko T., Pavlov R., Shevchenko V., Pawliszczy D. (2020) The impact of collaboration strategy in the field of innovation on the effectiveness of organizational structure of healthcare institutions. *Business Perspectives*. Issue 1. Volume 4. P. 37–51.
11. Hviniashvili, T., Grynko, T. (2019) Innovative strategies of business entities staff management. *Управління розвитком суб'єктів підприємництва в умовах викликів XXI століття* : Колективна монографія : за заг. ред. Т.В. Гринько. Дніпро : Біла К.О., 2019. С. 174–203.

References:

1. Grynko, T., Hviniashvili, T. (2017) Naukovo-metodychne zabezpechennia upravlinnia ryzykamy innovatsiinoi diialnosti na promyslovykh pidpriemstvakh [Scientific and methodological support for risk management of innovation activities at industrial enterprises]. *Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. Kyiv: KNEU. No. 39, pp. 267–278.
2. Grynko, T., Kozik, V. (2019) Problemy upravlinnia innovatsiynym rozvytkom promyslovykh pidpriemstv v Ukraini [Problems of management of innovative development of industrial enterprises in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 142, pp. 148–158.
3. State statistics Service of Ukraine. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (assessed 02 September 2021).
4. Report Internet World Stats. URL: <https://www.internetworldstats.com> (assessed 10 August 2021).
5. Lavrenko V., Makhova H., Vostriakova V. (2021) Development of the enterprise's innovative potential on the basis of resource theory. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyku*. Issue. 3.38, pp. 397–408.
6. Pukhalska N. O., Honcharenko L. M. (2018) Suchasnyi stan innovatsiinoi diialnosti vitchyznianskykh promyslovykh pidpriemstv [The current state of innovation of domestic industrial enterprises]. *Infrastruktura rynku*. Issue 20, pp. 113–118.
7. Sahaidak M.P., Khmelevskiy M.O., Tepliyuk M.A. (2018) Suchasni tendentsii ta mozhlyvosti dlia staloho innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy v konteksti industrii 4.0 [Modern trends and opportunities for sustainable innovative development of Ukraine's economy in the context of industry 4.0]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 5, pp. 139–143.
8. Tepliyuk M.A., Shvydanenko G.O. (2018) Suchasni trendy rozvytku innovatsiinoho pidpriemnytstva. [Modern trends in innovative entrepreneurship]. *Economy and state*, no. 5, pp. 89–92.
9. Grynko T., Gviniashvili T. (2017) Organisational and economic mechanism of business entities' innovative development management. *Economic Annals-XXI*, no. 165 (5–6), pp. 80–83.
10. Grynko T., Shevchenko T., Pavlov R., Shevchenko V., Pawliszczy D. (2020) The impact of collaboration strategy in the field of innovation on the effectiveness of organizational structure of healthcare institutions. *Business Perspectives*. Issue 1. Volume 4, pp. 37–51.
11. Grynko T., Hviniashvili, T. (2019) Innovative strategies of business entities staff management. *Upravlinnia rozvytkom subiektiv pidpriemnytstva v umovakh vyklykiv XXI stolittia*: collective monograph: ed. T.V. Grynko. Dnipro: Bila K.O. P. 174–203.